

Insecten in de westerse kunst

Van 11 januari tot en met 15 maart vond weer de tweejaarlijkse lezingenserie *Insects and Society* plaats. Tijdens deze lezingen, gegeven door het Laboratorium voor Entomologie van de Wageningen Universiteit, wordt de plaats besproken die insecten innemen in onze maatschappij. Gedurende tien avonden werden de spotlights gericht op de rol van insecten in onder andere de geneeskunde, de kunst en als voedselvoorziening. In dit artikel gaan we verder in op insecten als symbool én als middel in de westerse kunst.

Tekst: Vera de Visser, KAD

Symboliek

Van oudsher worden planten en dieren gebruikt als symbolen in de kunst. In een op het eerste gezicht eenvoudig schilderij kan elke bloem of plant en elk dier een speciale betekenis hebben die iets toevoegt aan het afgebeelde verhaal. Met name in de 17^e eeuw werden hiervoor ook vaak insecten gebruikt. Vliegen bijvoorbeeld, staan bekend als symbool voor de dood en werden soms later toegevoegd op een portret nadat de afgebeelde persoon overleden was. Overigens zijn de meest terug te vinden insecten in de schilderkunst de vlinder en de mot, met een positieve maar soortgelijke symboliek als de vlieg. Het Griekse woord voor vlinder is namelijk *psyché*, wat

Stilleven met druiven, citroenen en peren door Johann Amandus Winck (1802)

verklaart waarom vlinders vaak symbool staan voor de ziel. Ook de metamorfose van rups naar cocon naar vlinder is te verbinden met de overgang van leven naar dood.

Kakkerlakkenkunst

Moderne kunstenaars gebruiken insecten gelukkig ook op een wat lichtvoetigere manier. Bovengenoemde symboliek is daarbij nauwelijks meer van belang. Een goed voorbeeld van een moderne kunstenaar die gebruik maakt van insecten is Steven Kutcher (1944), ook wel bekend als *the bug man*. Deze entomoloog doopt de pootjes van insecten (kevers, kakkerlakken) in gekleurde waterverf en laat ze vervolgens als levende penselen over het doek lopen. De insecten lopen richting het licht, en door het doek te draaien ontstaan er bijzondere patronen. Elke soort insect maakt daarbij zijn eigen specifieke voetafdruk. Behalve kunstenaar is Steven Kutcher vooral bekend als 'insectentrainer'. Hij heeft meegewerkt aan de special effects van meer dan tachtig films, waaronder *Arachnophobia*, *Spider-Man* en *Alien: Resurrection*.

Mierenkolonies

De Nederlandse kunstenaar Dries Verhoeven (1976) heeft in één van zijn werken, genaamd *Homo Desperatus*, dankbaar gebruik gemaakt van insecten. Deze expositie van 2014 bestond uit 44 vitrines met daarin witte maquettes van 'plaatsen van menselijk leed in de 21e eeuw', zoals de kernreactor in Fukushima, Guantanamo Bay en de ingestorte kledingfabriek in Bangladesh. Elk van deze maquettes werd bewoond door een mierenkolonie, die de aanwezigheid van mensen op deze ramplocaties uitbeelde. Op deze manier krijgt de kijker een helicopterview op de gebeurtenis, in tegenstelling tot de berichtgeving in de media, waarbij vaak wordt inge-

zoomd op de emoties en het lijden van individuele mensen.

Kortom, wie met oog voor detail (dat wil zeggen: oog voor zes-potige beestjes) naar schilderijen en andere kunst kijkt, kan niet alleen vlinders en vliegen, maar ook kevers, mieren en nog veel meer insectensoorten ontdekken. Zeker de moeite waard om op te letten bij een volgend museumbezoekje.

Informatie

Voor meer informatie over de genoemde kunstwerken en de totstandkoming ervan kunt u kijken op www.homodesperatus.com voor de werken van Dries Verhoeven en op www.bugartbysteven.com voor de werken van Steven Kutcher. Op YouTube is een filmpje te zien van Steven Kutcher over hoe zijn *bug art* gemaakt wordt: www.youtube.com/watch?v=xZjh1-035wA

Steven Kutcher aan het werk met een sissende kakkerlak. Foto: Steven Kutcher

Fly Miro (nr. 29), geschilderd door een dam-bordvlieg. Foto: Steven Kutcher

Homo Desperatus: Tsjernobyl door Dries Verhoeven. Foto: Willem Popelier

Homo Desperatus: Guantanamo Bay door Dries Verhoeven. Foto: Willem Popelier

